

Podstawy Ekonomii

**Wykład nr 5 dla studentów
Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej**

dr n.ekon. mgr inż. Jarosław Wojciechowski

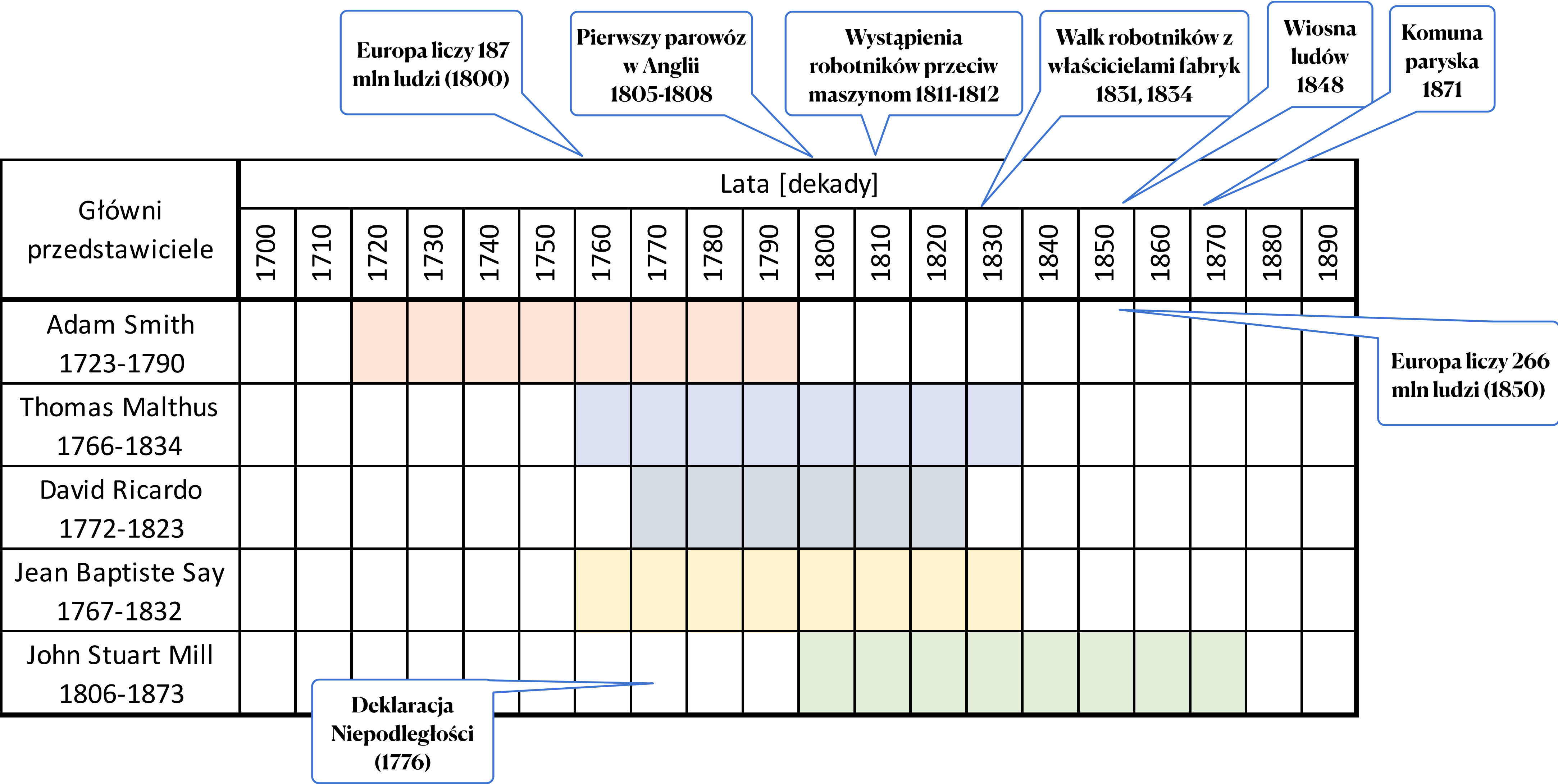
Wykład 5. Ekonomia klasyczna

Poglądy głównych przedstawicieli i ich wpływ na rozwój myśli ekonomicznej

- Ekonomia klasyczna, a kontekst historyczny
- Thomas Robert Malthus
- David Ricardo
- John Stuart Mill

Ekonomiści klasyczni

Kontekst historyczny

EKONOMIA KLASYCZNA

WPROWADZENIE - Najważniejsze publikacje

- Adam Smith (1723-1790):
 - Teoria uczuć moralnych (1759)
 - Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów (1776)
- Thomas Malthus (1766-1834):
 - Esej o prawie ludności (1798)
- David Ricardo (1772-1823):
 - Zasady ekonomii politycznej i opodatkowania (1817)
- Jean Baptiste Say (1767-1832):
 - Traktat o ekonomii politycznej czyli Prosty wykład sposobu, w jaki się tworzą, rozdzielają i spożywają bogactwa (1803)
- John Stuart Mill (1806-1873):
 - Zasady ekonomii politycznej (...) (1848)

EKONOMIA KLASYCZNA

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

W Październiku 1838 roku, a więc 15 miesięcy od rozpoczęcia moich badań, czytałem dla przyjemności prace Malthusa o kwestii populacji. Będąc świetnie przygotowanym do zrozumienia walki o byt, której obecność jest tak powszechna (...) natychmiast pojąłem, że w tych warunkach wystąpi tendencja do przetrwania korzystnych zmian i do eliminacji zmian niekorzystnych.

Thomas Malthus

Karol Darwin

- Twórca demografii i badań populacji
- Prekursor inżynierii społecznej
- Autor prawa ludnościowego (pesymistyczne wnioski)
- Inspirował Darwina w jego teorii ewolucji
- Jako pierwszy ekonomista opisał zjawisko malejących przychodów
- Podręcznik Zasady ekonomii politycznej inspirował Keynes'a (źródłem cykli koniunkturalnych są zmiany łącznego popytu konsumentów)
- Ekonomia staje się „ponurą nauką”

EKONOMIA KLASYCZNA

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Thomas Malthus

- Za życia Malthusa nie dało się jeszcze zaobserwować skutków demograficznych kapitalizmu:
 - Zwiększenia długości życia
 - Spadek płodności
- II połowa XIX wieku stała pod znakiem groźby przeludnienia i powszechnego głodu
- Teza o przeludnieniu była akceptowana przez Davida Ricardo, Johna Stuarta Milla, Williama Stanleya Jevonsa
- Odrzucona przez marsistów, Engels: „najbardziej prostacka i barbarzyńska teoria”
- Malthus wykazał, że skoro natura ograniczyła środki do życia, to nie wszystkie istoty będą miały prawo do istnienia
- Ostatecznie teoria ta została odrzucona!

EKONOMIA KLASYCZNA

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Thomas Malthus

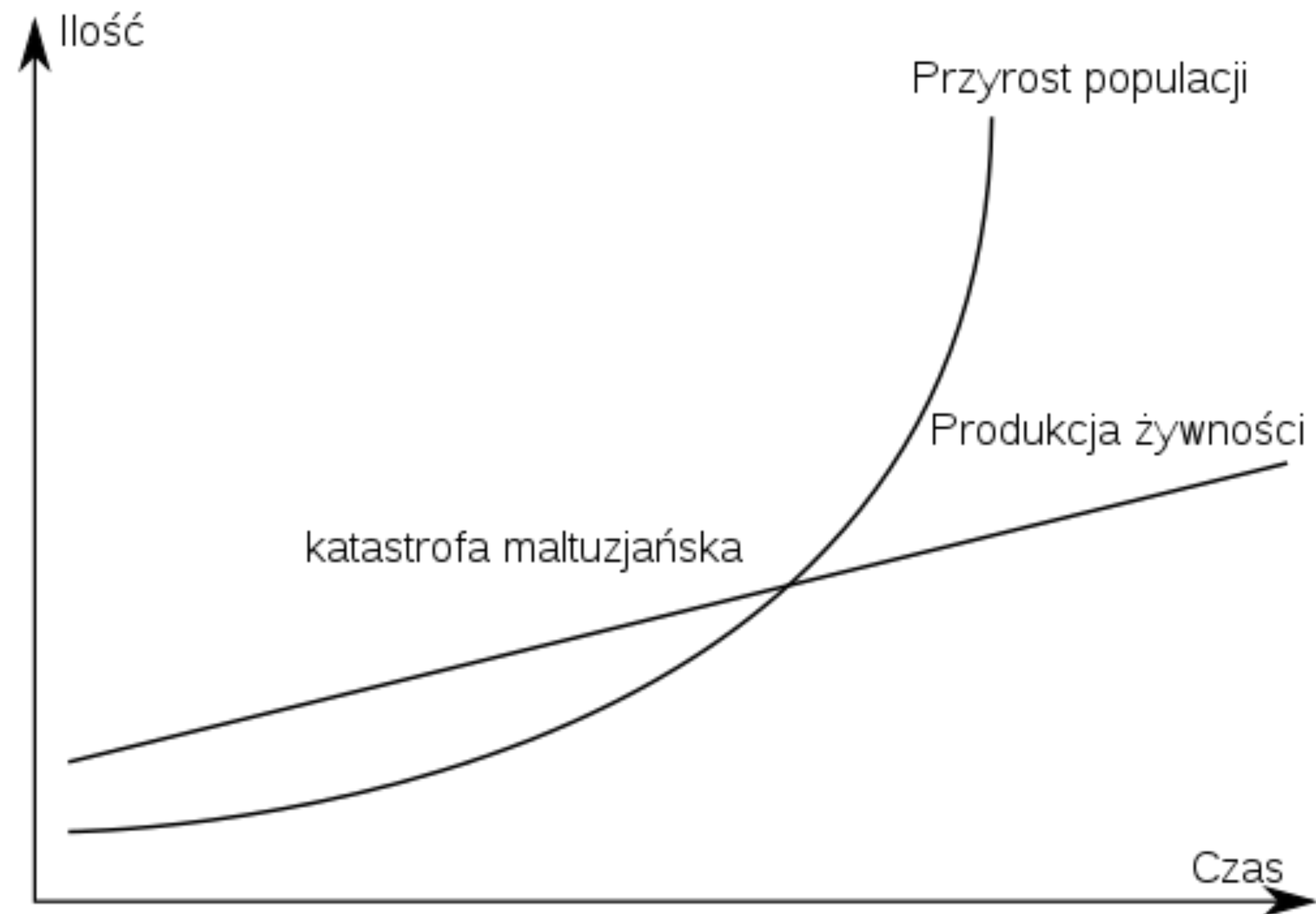
- Praca Prawo ludności zawiera dwa „niekwestionowane prawdy” dotyczące prawa natury (Założenia):
 - Populacja ma skłonność do wzrostu geometrycznego (wzrasta jak ciąg: 1, 2, 4, 8...)
 - Produkcja żywności ma skłonność do wzrostu arytmetycznego (wzrasta jak ciąg 1, 2, 3, 4...)
- Wynikiem tego będzie zawsze kryzys „nędzy i występku”, gdyż zasoby ziemi nie będą. W stanie zaspokoić popytu rosnącej populacji
- W kolejnych wydaniach Prawa ludności rozwija (JAKO PIERWSZY!) tezę o rzadkości zasobów:
 - Zasoby (konieczne do podtrzymywania ludzkiego życia) „ograniczone są rzadkością ziemi - oraz malejącym wzrostem produktu, jaki można otrzymać z dodatkowych nakładów kapitału wydawanego na zwiększenie wydajności ziemi znajdującej się pod uprawą” (str. 225)
 - Dodawanie kolejnych porcji kapitału lub pracy do stałej ilości ziemi, stopa wzrostu produkcji będzie coraz niższa

EKONOMIA KLASYCZNA

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Thomas Malthus

EKONOMIA KLASYCZNA

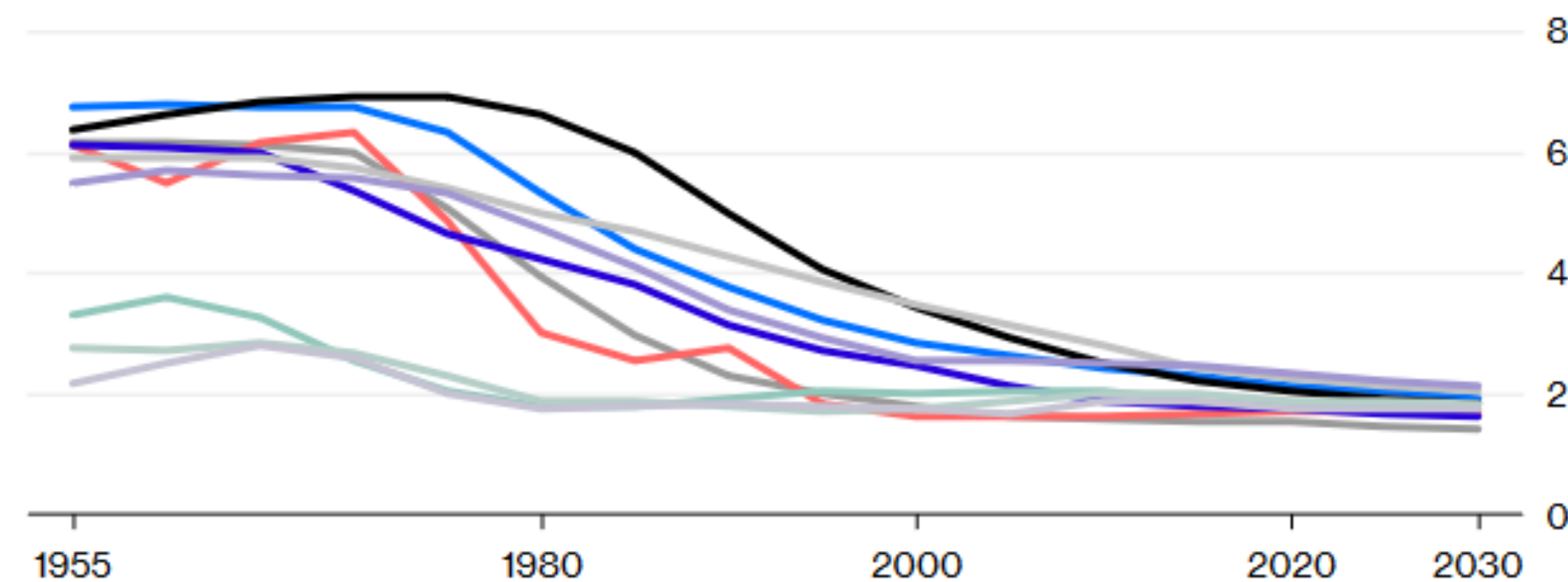
Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Thomas Malthus

- Jakiek są obserwowane fakty?
- Wskaźnik zastępowalności pokoleń spada!
- Wskaźnik śmiertelności dzieci < 5 lat

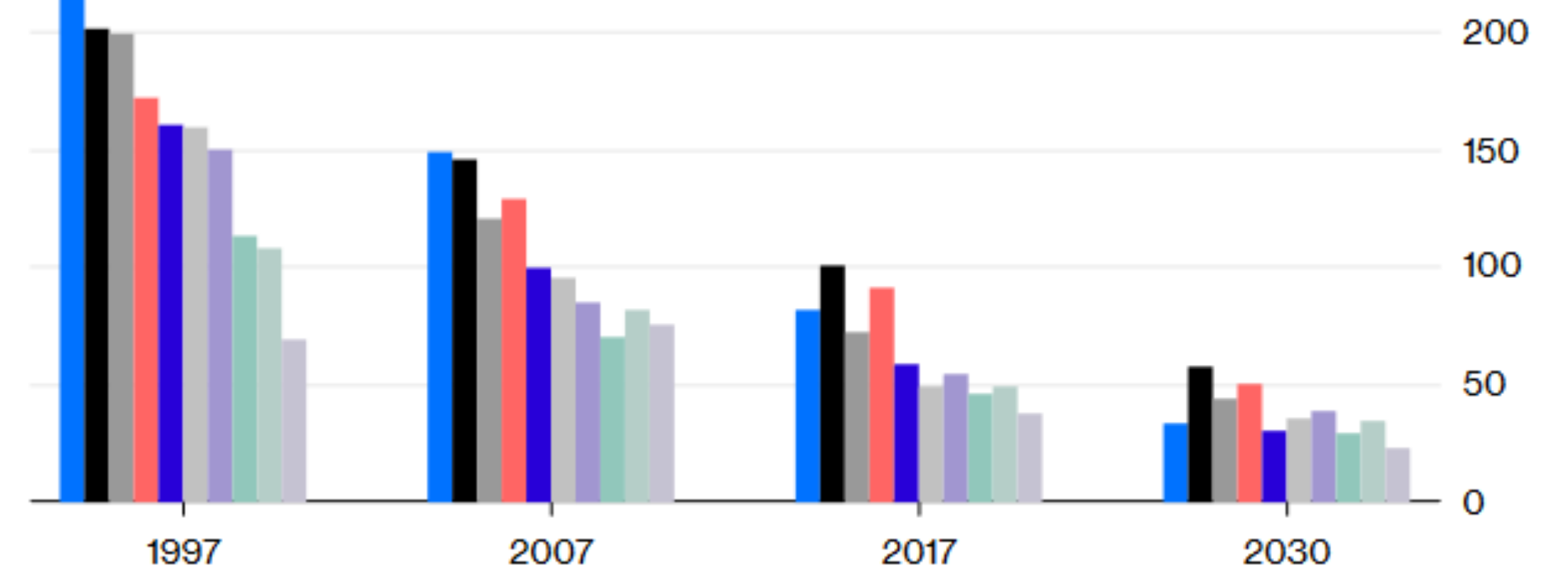
Mexico Bangladesh Thailand China Brazil India Indonesia U.S.
France U.K.

Source: United Nations Population Division

Note: Shows average number of births per woman. Levels below 2.1 indicate the next generation will be smaller than the current one.

Angola Nigeria Mozambique DR Congo Ethiopia Uganda
Tanzania Kenya Ghana South Africa

Source: Unicef, Gates Foundation

Note: 2030 figures are forecasts. Shows mortality rate per 1,000 births.

EKONOMIA KLASYCZNA

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Thomas Malthus

- Jaki charakter ma teoria Malthusa?
 - Teoria ta ma charakter biologiczny, a nie prakseologiczny
- Czy w tej teorii człowiek działa, czy też ulega wyłącznie popędom?
 - Zwierzęta podlegają w pełni tej teorii, wzrost liczebności skutkuje wyczerpaniem zasobów niezbędnych do przetrwania
 - Teoria ta pozwala na zasadzie kontrastu pokazać pewne cechy ludzkiego działania
 - Teoria Malthusa jest szczególnym przypadkiem zastosowania prawa przychodów (optymalny udział czynników produkcji)
- Co pomija Malthus?
 - Postęp technologiczny i odkrywanie nowych zasobów
 - Rolę cen w określaniu szybkości zużywania się zasobów

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

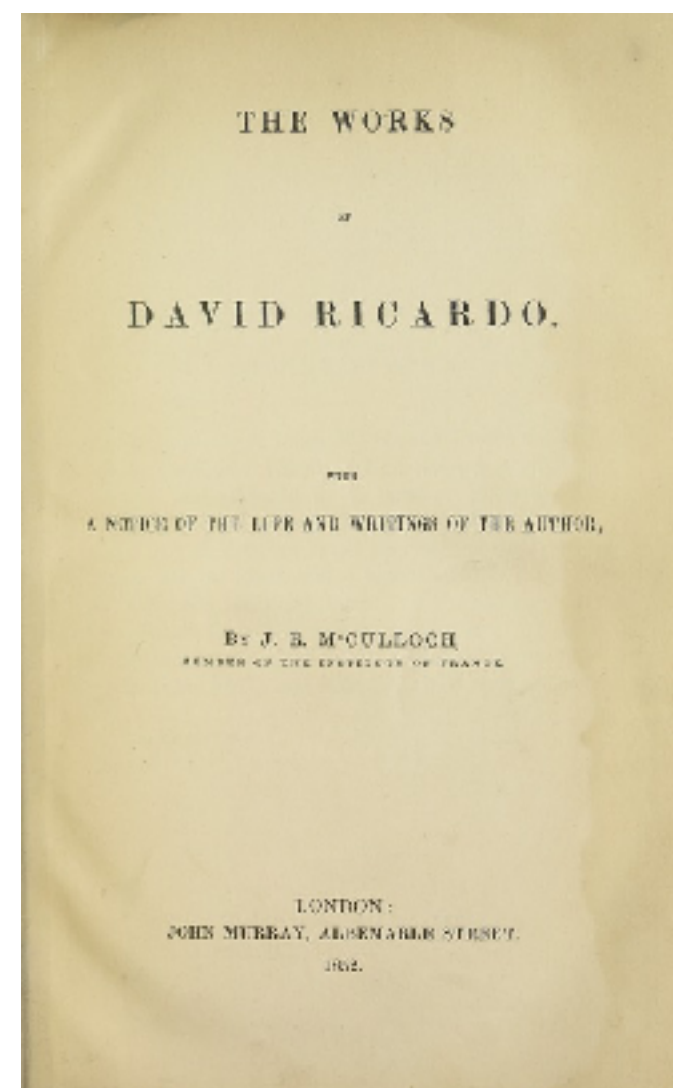

David Ricardo

*David Ricardo, ten jakże zdolny, lecz zagubiony człowiek,
wyprowadził naukę ekonomii na manowce, na drogę, po której poruszała się ona także później,
wiedziona przez jego równie zdolnego i równie skonfundowanego wielbiciela, jakim był John Stuart Mill*

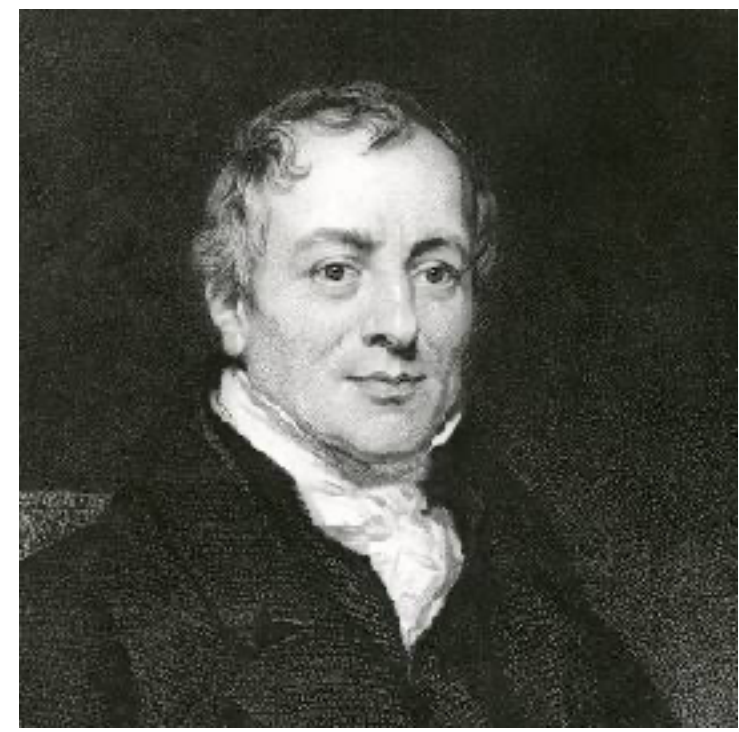
William Stanley Jevons

- Był najbogatszym ekonomistą w historii (majątek zdobył jako makler giełdowy)
- Przyjaciel Malthusa
- Zaciekle bronił „twardego pieniądza” (m.in. dzięki Ricardo 1844 Wielka Brytania wprowadza antyinflacyjną ustawę Peela i znosi cła na produkty rolne w 1846 tzw. Ustawy zbożowe)
- Zwolennik leseferyzmu (dokładnie jak Adam Smith) i twardego pieniądza
- Autor prawa korzyści komparatywnych
- Wydał Zasady ekonomii politycznej i opodatkowania (1817)

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo

„Umysł Ricardo jest największym, jaki kiedykolwiek zajmował się ekonomią”,

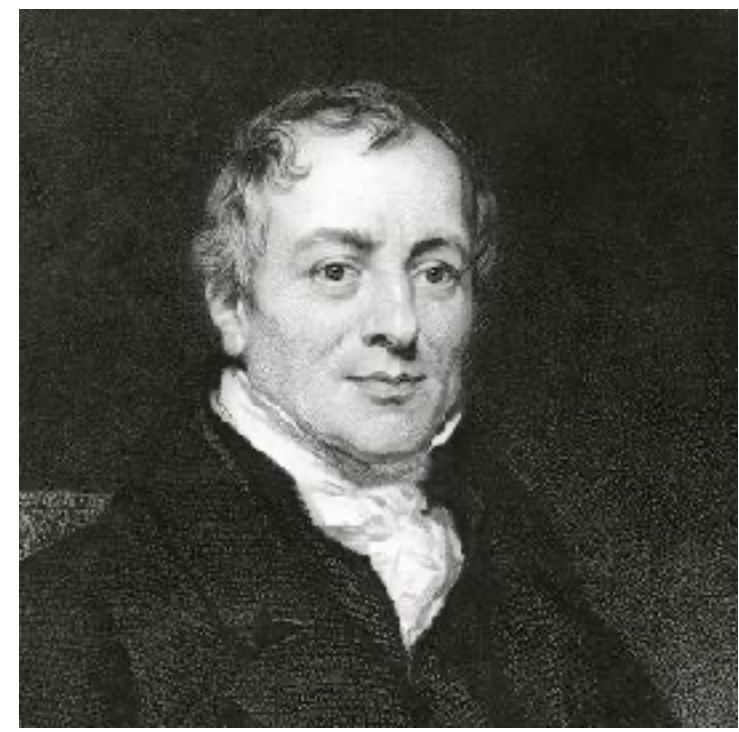
„Całkowita dominacja Ricardo w ekonomii przez około 100 lat miała katastrofalny wpływ na rozwój tej nauki

John Maynard Keynes

- Wprowadził matematyczne modele i abstrakcyjne myślenie do ekonomii
- Twórca ilościowej teorii pieniądza oraz zasady kosztów komparatywnych
- Propagator błędnych teorii: wartości opartej na pracy i żelaznego prawa pracy
- Grzech Ricardo:
 - Przesadne skupianie się konstruowaniu abstrakcyjnych modeli
 - Wykorzystywanie fałszywych (mylących) założeń do „udowodnienia” proponowanych tez
- Wiele błędnych tez przyjął od Ricardo Karol Marks
 - Antagonistyczny model dystrybucji dochodu (np. walka o podział dochodu przez kapitalistów, właścicieli ziemskich i robotników)

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo

- O czym mówi prawo malejących przychodów?
 - Przedstawia w 1815 w „Esseju o wpływie niskich cen zboża na zyski z akcji” tzw. Model zbożowy
 - Założenia modelu:
 - Jedno wielkie gospodarstwo rolne w Wielkiej Brytanii produkujące po prostu zboże (pszenicę, jęczmień..)
 - Stałe, realne wynagrodzenie na poziomie płacy przeżycia (na podstawie żelaznego prawa płac)
 - Stała ilość kapitału (jedna dostępna łopata na każdego robotnika rolnego)
 - Wszystkie czynniki produkcji są zatem związane z ceną zboża
 - Wzrost wielkości siły roboczej powoduje, że do wykarmienia pracowników potrzeba dodatkowej ziemi, która jest mniej wydajna. Ergo jeśli przy stałej ilości ziemi zastosujemy dodatkowy kapitał i dodatkową pracę, to produkcja netto zmniejszy się, a wzrost gospodarczy spadnie

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo

- Rewolucja w wymianie handlowej - Prawo korzyści komparatywnych
- Opisane w rozdziale VII Zasad Ekonomii (1817)
- **Wolny handel jest zawsze korzystny dla każdego z krajów nawet wtedy, gdy jeden z nich ma absolutną przewagę nad drugim w produkcji wszystkich towarów**
- Zilustrował prawo słynnym przykładem angielskiego sukna i portugalskiego wina (niepodważalny dowód!)

Liczba robotników na jednostkę wytwarzanego dobra	Wielka Brytania	Portugalia
Jednostka sukna	50	25
Jednostka wina	200	25

Portugalia ma oczywistą, absolutną przewagę w produkcji zarówno sukna, jaki wina!

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo

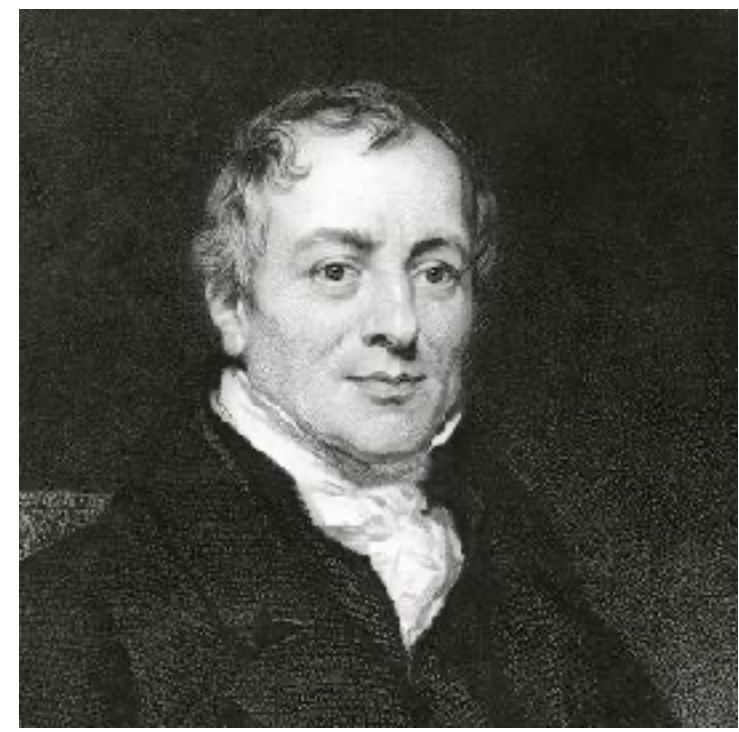
- Intuicyjnie wydaje się, że:
 - Portugalia powinna produkować zarówno wino, jak i sukno, a następnie je eksportować do Anglii
- Rozumowanie i wnioski Ricardo są inne:
- 250 robotników brytyjskich i 50 portugalskich łącznie produkuje 2 jednostki sukna i 2 jednostki wina
- Co się stanie, gdy Portugalia przesunie 25 robotników z produkcji sukna do wina oraz Wielka Brytania przesunie 100 robotników z produkcji wina do sukna?
- Łączna produkcja wyniesie 3 jednostki sukna i 2,5 jednostki wina!
- Specjalizacja i wzajemna wymiana jest korzystna dla wszystkich!!!

	Wielka Brytania	Portugalia
Jednostka sukna	50	25
Jednostka wina	200	25

	Wielka Brytania	Portugalia
3 jednostki sukna	150	0
0,5 + 2 jednostka wina	100	50

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

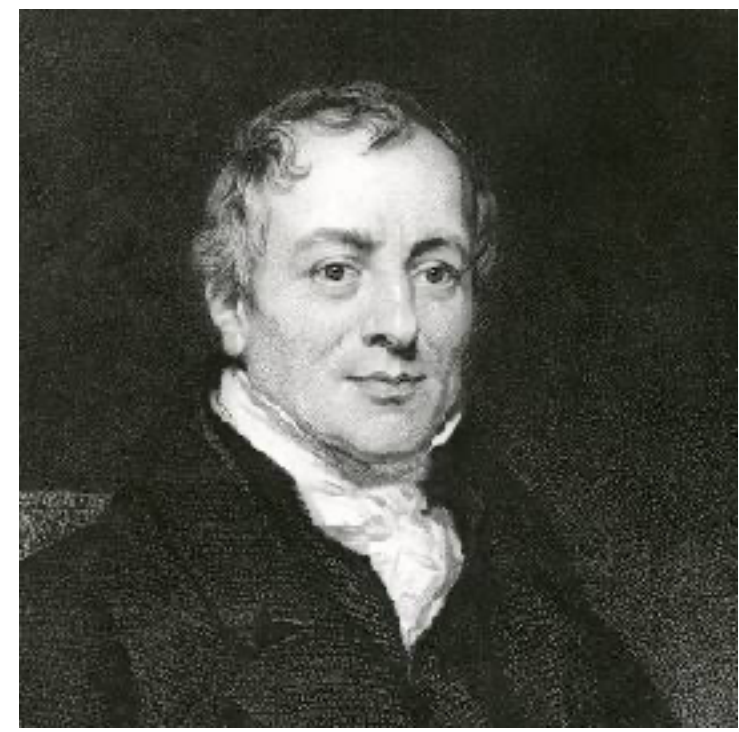

David Ricardo

- Wnioski z prawa korzyści komparatywnych:
 - Handel i swobodna wymiana między krajami umożliwia zwiększenie łącznego wolumenu produkcji, nawet jeśli jeden z krajów posiada naturalną przewagę nad drugim
 - Prawo można uogólnić i zastosować do wymiany pomiędzy wszystkimi podmiotami gospodarczymi do wszystkich procesów produkcji i wymiany!!!
- James Wilson - wydawca od 1843 tygodnika „The Economist” mówił tak:
 - Wierzemy, że wolny handel, swoboda kontaktów uczynią więcej na rzecz rozpowszechnienia cywilizacji i moralności w świecie - a nawet do likwidacji samego niewolnictwa, niż jakikolwiek inny widoczny czynnik”

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

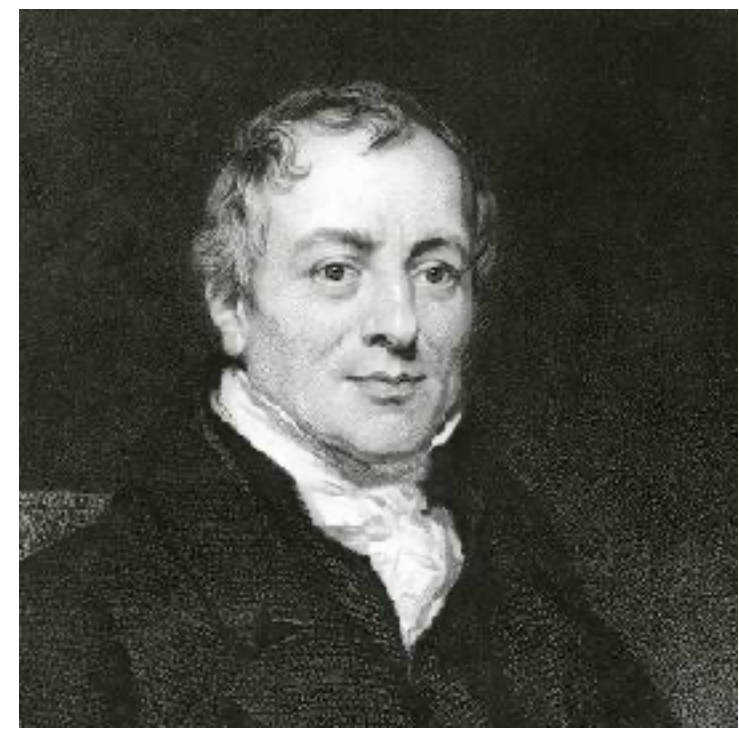

David Ricardo

- Odmienne podejście od Smitha w kwestii wzajemnie sprzecznych interesów poszczególnych klas
 - Głównym motywem przewodnim staje się dystrybucja dochodu, a nie bogactwo
 - „Ekonomia polityczna, myślisz jest badaniem natury i przyczyny bogactwa [wizja Smitha] - jeśli chodzi o mnie, to sądzę, że powinna być raczej nazywana badaniem praw determinujących podział efektów produkcji pomiędzy klasami, które przyczyniają się do ich wytworzenia”
- Żelazne prawo płac
 - W systemie ekonomicznym Ricardo wszystkich, oprócz właścicieli ziemskich, czeka trudny los..
 - Robotnicy zarabiają płacę przeżycia. Gdy płace rosną wzrasta ilość dzieci, co zwiększa podaż pracy... i powoduje spadek płac
 - Kapitałiści to zbiór ludzi mechanicznie oszczędzający i akumulujący kapitał. Zyski mogą rosnąć tylko kosztem niższej płacy - „w stopniu w jakim płace rosną, zyski muszą spadać”
 - W długim okresie zysku muszą dodatkowo spadać, ze względu na prawo malejących przychodów

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

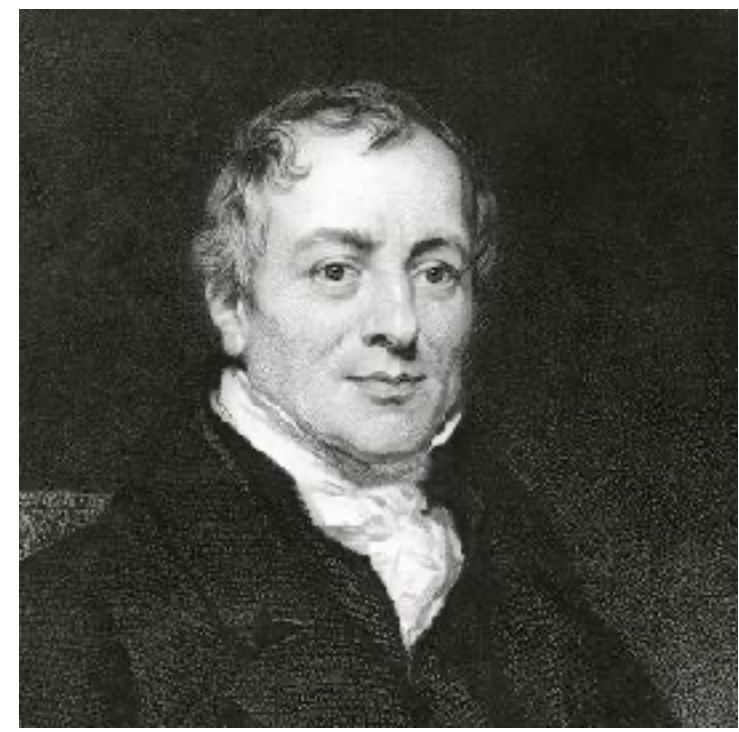

David Ricardo

- W modelu Ricardo najlepiej powodzi się właścicielom ziemskim
 - Wzrost cen zboża powoduje zwiększenie dochodu z ziemi (renty)
 - Dzierżawcy nie odnoszą korzyści, gdyż muszą płacić wyższą cenę dzierżawczą
- Gdzie tkwi błąd w myśleniu Ricardo?
 - Ignoruje korzyści postępu technologicznego, czyli wzrost wydajności pracy
 - Wzrost zysków przedsiębiorstwa powoduje wzrost płac pracowników
 - Wysokość renty gruntowej stanowi sygnał cenowy i wyznacza koszt alternatywny ziemi. Jest zatem „zachętą” do zwiększenia udziału innych czynników produkcji

EKONOMIA KLASYCZNA

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo

- Ponadto Ricardo mylił się również w obszarze poszukiwania „niezmiennej miary wartości”
 - Ostatecznie zamiast na złocie skupił się na jednostkach pracy (nie płacy!) jako tego dobra które powinno być miarą wartości innych dóbr
 - Twierdził, że cena jest zazwyczaj determinowana kosztami (podaż), a nie użytecznością (popyt). Choć zauważał, iż są wyjątki jak „rzadkie rzeźby, czy obrazy, monety i książki, wina szczególnej jakości”
 - Kapitał (maszyny) to tylko „zakumulowaną pracę”
 - Zauważał, iż jego podejście nie jest do końca poprawne: „moje twierdzenie, że, z nielicznymi wyjątkami, ilość pracy przeznaczona na wytworzenie poszczególnych towarów determinuje relację wymiany pomiędzy nimi (...) nie jest bezwzględnie prawdziwa, twierdzę jednak, że jest to najlepsza aproksymacja prawdy jako reguła pomiaru względnych wartości o jakiej kiedykolwiek słyszałem”
- Niemniej Ricardo przekonał większość współcześnie żyjących do teorii wartości opartej na pracy.
 - Kenes podsumował to celnie pisząc: „Ricardo podbił Anglię dokładnie tak, jak Święta inkwizycja podbiła Hiszpanię

EKONOMIA KLASYCZNA

John Stuart Mill (1806-1873)

John Stuart Mill

- Filozof, logik, politolog i ekonomista
- Uważany za twórcę liberalizmu demokratycznego
- Krytyk nierówności płci (razem z Harriet Taylor Mill)
- Ojciec James Mill wychowywał go bardzo surowo
 - W wieku 3 lat rozpoczął naukę greki
 - W wieku 8 lat rozpoczął naukę łaciny
- W wieku 17 lat rozpoczął pracę w Kompanii Wschodnioindyjskiej
- W Wiek 20 lat przeżył załamanie nerwowe
- Został dyrektorem w Kompanii Wschodnioindyjskiej

EKONOMIA KLASYCZNA

John Stuart Mill (1806-1873)

John Stuart Mill

- Twórca koncepcji homo oeconomicus, którą opisuje ją w swoim dziele „Utylitaryzm”
- Koncepcja teoretyczna, może być zatem uznana jedynie za pewnego rodzaju uproszczony model lub figurę abstrakcyjną
- Mill twierdził, iż ekonomia powinna koncentrować swoje badania przede wszystkim na tych działaniach człowieka, które wynikają z motywów ekonomicznych i prowadzą do osiągnięcia bogactwa materialnego
- Akceptuje jednak, iż oprócz motywów gospodarczych występują także motywy natury moralnej, choć nie odgrywają dominującej roli
- Wskazuje między innymi na rolę instytucji gospodarczych w kształtowaniu decyzji ekonomicznych człowieka

EKONOMIA KLASYCZNA

John Stuart Mill (1806-1873)

John Stuart Mill

- Milla jako klasyk libertarianizmu skupiają się w książce „O wolności” na wolność jednostki:
 - Krytyka wiktoriańskich postaw - nietolerancji, purytanizmu, ślepego konformizmu
 - Nie jest protestem przeciwko rządowi! Nie podważa się interwencjonizmu!
 - Prawa wyborcze dla kobiet
 - Prawa kobiet do sprawowania urzędów publicznych
 - Bronił wolności myśli i pochwalał zachowania ekscentryczne
 - Współcześni Jemu widzieli w postulatach atak na chrześcijaństwo oraz pochwałę rozwodów

EKONOMIA KLASYCZNA

John Stuart Mill (1806-1873)

John Stuart Mill

- Jakie poglądy ekonomiczne prezentuje Mill w Esejach o kilku nierozwiązanych kwestiach w ekonomii politycznej 1829-1830?
 - To nie popyt (konsumpcja) kreuje podaż (produkcję): „Nigdy nie powinno się zachęcać do konsumpcji” oraz „Osoba, która oszczędza dochód, jest w nie mniejszym stopniu konsumentem niż ta, która go wydaje: po prostu konsumując swój dochód w inny sposób, dostarcza go osobom zaangażowanym w produkcję żywności i ubrań do skonsumowania oraz narzędzi i materiałów do użycia”
 - Przeciwwstawia się sztucznemu pobudzaniu konsumpcji: „Normalnym efektem wysiłków rządu nastawionych do konsumpcji jest po prostu uniemożliwienie oszczędzania: to znaczy popieranie nieproduktywnej konsumpcji kosztem produktywnej, a w konsekwencji zmniejszenie narodowego bogactwa tymi właśnie środkami, które miały ją zwiększyć”
- W podręczniku Zasady ekonomii politycznej (1848) nie ma nawet rozdziału o konsumpcji, a skupi się na produkcji i podziale dóbr
- Przeciwnik pieniądza papierowego, który nie byłby wymienialny na kruszec

EKONOMIA KLASYCZNA

John Stuart Mill (1806-1873)

John Stuart Mill

- Mill idzie za przykładem Ricardo w kwestii redystrybucji majątku i dochodu. Czy zachęca do ataku na prywatną własność?
- Prawa i warunki produkcji bogactwa mają charakter praw fizycznych. Nie ma w nich nic pozostawionego do wyboru lub dowolnego (...) Inaczej ma się rzecz z rozdziałem bogactwa. Jest on sprawą tylko ludzkich instytucji. Gdy rzeczy już istnieją, ludzkość indywidualnie lub kolektywnie może z nimi robić, co się jej podoba”
- Takie myślenie prowadziło w kierunku popierania projektów nastawionych na redystrybucję majątku i dochodu bez wpływu na całą gospodarkę
- Ten sposób myślenia prowadził intelektualistów do popierania ataków na prywatną własność
- Pod wpływem m.in. tych myśli minister skarbu Zjednoczonego Królestwa Sir William Harcourt w 1894 powiedział: „Dziś wszyscy jesteśmy socjalistami”

EKONOMIA KLASYCZNA

John Stuart Mill (1806-1873)

John Stuart Mill

- Czy Mill wierzył w socjalizm pisząc Zasady ekonomii politycznej (1848)?
 - Miał poważne zastrzeżenia do kapitalizmu - własność prywatna nie zawsze jest sprawiedliwa
 - Omawiając teorię podziału kieruje uwagę od razu w stronę zalet socjalizmu, opisując trzy rodzaje:
 - Wspólnoty o charakterze spółdzielczym (socjalizm utopijny - np. Rober Owen i Nowa Harmonia)
 - Radykałowie, w tym komuniści dążący do przejęcia władzy siłą w celu zniesienia własności prywatnej (socjalizm rewolucyjny)
 - Biurokratyczne regulacje, kontrola przemysłu i środków produkcji, dystrybucji i wymiany (socjalizm faszystowski, interwencjonizm)
- Mill był nastawiony negatywnie do socjalizmu faszystowskiego, wyrażał jednak sympatię dla dla tego o charakterze utopijnym, który nie odwoływał się do przemocy i pozwalał zachować wolność osobistą

EKONOMIA KLASYCZNA

John Stuart Mill (1806-1873)

John Stuart Mill

- Czy wspólnoty oparte na zasadach socjalizmu utopijnego występują obecnie?

- Cytat z <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/kibuc>

Kibuc (hebr., zgromadzenie, wspólnota) – dobrowolna żydowska wspólnota osadnicza w Izraelu. Pierwotnie rolnicza, później rolniczo-przemysłowa, oparta na wspólnej własności (lub dzierżawie) ziemi i środków produkcji, ochotniczej pracy, równych prawach i obowiązkach oraz zbiorowej odpowiedzialności materialnej jej członków. Kibuc jest zarządzany przez wybierane komitety, odpowiedzialne za różne sfery prowadzonej w nim działalności. Zyski, po zaspokojeniu potrzeb członków i ich rodzin (np. żywność, ubranie, mieszkanie, nauka i opieka medyczna), nieposiadających z zasady prywatnego majątku, są inwestowane w rozwój wspólnoty. Za opiekę i wychowanie dzieci odpowiadają solidarnie wszyscy dorośli.